

6. ЛІНГВІСТИЧНИЙ КОМПОНЕНТ КРОС-КУЛЬТУРНИХ КОМУНІКАЦІЙ

УДК 811. 134.2

Т.О. Васильєва, канд. філол. наук, доцент
кафедри іноземних мов факультету МеіМ,
КНЕУ імені Вадима Гетьмана

МЕТАФОРА В ЕКОНОМІЧНОМУ ДИСКУРСІ ІСПАНОМОВНОЇ ПРЕСИ

АННОТАЦІЯ. Стаття присвячена дослідженню функціонування концептуальної метафори у текстах іспаномовної преси з економічної тематики. Увагу акцентовано на визначенні основних метафоричних моделей, притаманних текстам сучасної іспаномовної преси, які присвячені питанням економіки.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: економічний дискурс, концептуальна метафора, метафорична модель, сфера-джерело, сфера-мишень.

АННОТАЦИЯ. Статья посвящена исследованию функционирования концептуальной метафоры в текстах испаноязычной прессы экономической направленности. Внимание акцентируется на определении метафорических моделей, характерных для современных текстов испаноязычной прессы, посвященных вопросам экономики.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: экономический дискурс, концептуальная метафора, метафорическая модель, сфера-источник, сфера-мишень.

ANNOTATION. The article researches the function of conceptual metaphor in the Spanish media economic texts. The main focus of the article is on the identification of the basic metaphorical models of the Spanish media texts devoted to the economy's problems.

KEY WORDS: economics discourse, conceptual metaphor, metaphorical model, source domain, target domain.

У статті ми досліджуємо метафору в економічному дискурсі як феномен, що набуває все більшого поширення. Останнім часом відбувається активне збагачення лексики економічного дискурсу. Цей процес пов'язаний з необхідністю осмислення соціально-економічної реальності, яка миттєво змінюється, що призводить до оновлення мови, у тому числі й мови економіки.

Актуальність дослідження полягає в тому, що воно відповідає основним сучасним парадигмам знання — когнітивно-дискурсивній, яка описує метафору як ментальний та лінгвосоціальний феномен і дозволяє дослідити роль метафори в концептуалізації світу економіки, та антропоцентричній, за якої головна роль в аналізі будь-яких мовних фактів відводиться людському чиннику, а всі явища дійсності, у тому числі і мовні, розглядаються крізь призму людської свідомості. Економічні поняття, представлені метафорами, набувають особливої значущості в житті сучасної людини внаслідок їх активного використання як серед фахівців в галузі економіки, так і пересічними громадянами, які цікавляться соціально-економічними проблемами власної країни та світу. Саме останні знайомляться із досліджуваним явищем за допомогою текстів з економічної тематики, представлених у засобах масової інформації: у пресі, на телебаченні, в інтернет-джерелах.

Мета викладу — визначення та опис концептуальних метафор, які функціонують в економічному дискурсі сучасної іспаномовної преси. **Об'єктом** цього аналізу є метафори іспаномовного економічного дискурсу, які репрезентують основні економічні поняття. **Предметом дослідження** є метафоричні моделі, які функціонують в економічному дискурсі іспаномовної преси для позначення основних понять, явищ та тенденцій, що існують в економічній сфері життя іспанського соціуму. Під економічним дискурсом, як і О.Ю. Махницька, розуміємо «сукупність усіх мовленнєвих актів, які використовуються для опису та характеристики економічних реалій» [1, с. 159]. **Матеріалом** дослідження слугували тексти з економічної тематики іспаномовних періодичних видань «El País», «El Mundo»; «ABC», розміщених в Інтернеті у період з березня по травень 2012.

Наукова новизна нашого дослідження полягає у зверненні до іспаномовного економічного дискурсу преси як до джерела дослідження його метафоричності у визначенні основних економічних понять та явищ економіки та у виявленні основних метафоричних моделей зазначеного дискурсу.

Постановка загальної проблеми. Поставлена мета передбачає виявити ознаки метафоричності сучасного іспаномовного економічного дискурсу преси, дослідити їх роль у концептуалізації реалій світу економіки, виявити основні сфери-джерела та сфери-мишені метафоричних моделей, здійснити їх класифікацію та описати їх прагматичний потенціал, виявити особливості зазначених метафоричних моделей, які свідчать про національну своєрідність іспанської метафоричної картини економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичною базою нашого дослідження стала теорія концептуальної метафори американських дослідників Дж.Лаккофа та М.Джонсона як напрямок когнітивної лінгвістики. Услід за науковцями ми розуміємо суть метафори в «осмисленні та переживанні явищ одного роду в термінах явищ іншого роду» [2, с. 27]. Ідеї американських лінгвістів розвивають у своїх працях російські вчені Н.Д. Арутюнова (загальні теоретичні питання), О.С.Кубрякова, І.М. Кобозева, А.М. Баранов, А.П.Чудінов (метафора в політичному дискурсі). Розвідки сучасних науковців, які досліджують метафори в економічному дискурсі, охоплюють широке коло питань. Серед них є дослідження, присвячені загальній метафориці дискурсу (Махницька О.Ю., 2001; А.Ю.Кланцакова, 2003; Г.А. Шереметь-єва, 2008, Бесараб Н.В і Лутай Т.П, 2011), окремі метафори у дискурсі (Knowsles досліджує метафори ЗДОРОВ'Я у фінансових документах (1996); Fuertes Olivera досліджує чотири метафоричних моделі інфляції в англійській мові, 1998), а також порівнянню метафорики економічного дискурсу в різних мовах (іспанська і англійська економічна метафора — María Angeles Orts Llopis і Ana María Rojo Llopis, 2006; іспанська та італійська — M. Gillaranz Lapeña, 2008).

Для опису метафоричних моделей ми спираємось на методіку російського лінгвіста А.П. Чудінова у його дослідженні політичної метафори та класифікації метафоричних моделей у політичному дискурсі. Як зазначає науковець, «для опису метафоричної моделі потрібно охарактеризувати вихідну поняттєву сферу (сферу-джерело, до якої належать слова в їх первинному значенні), нову поняттєву сферу (сферу-мишень, тобто семантичну сферу, до якої належать слова в їх переносному значенні), типові для даної моделі фрейми — фрагменти мов-

ної картини світу, що структурують концептуальну сферу-мишень та слоти — елементи ситуації, які входять до складу кожного фрейму» [3].

Виклад основного матеріалу. Метафори роблять мову економіки менш абстрактною та сприяють більшій конкретизації її понять та явищ. Економічний дискурс побудований на метафорах, які персоніфікують економіку, її установи та її агентів. Донорські галузі, що використовуються в економічному дискурсі, різноманітні. Так, наприклад, економіку представлено як «людину» чи «будинок». Ці метафоричні вирази стали настільки популярними, що не потрібно бути економістом чи бізнесменом, щоб зрозуміти їх. Науковці розрізняють два типи метафор в економічних текстах: такі, що є перенесенням загальноживаних понять, що існують в базовій мові та не є економічними термінами, та такі, що включені до спеціальних економічних словників як економічні терміни, і вже не сприймаються як метафори [4;5]. Якщо економічні терміни мають лише епістемістичну та дидактичну функцію, спрощують розуміння абстрактних понять економіки науковцями та студентами, то метафори, які використовуються в економічних текстах преси, мають певне стилістичне та прагматичне навантаження.

Огляд економічних текстів інтернет-джерел свідчить про наявність в іспаномовних економічних текстах антропоморфної, соціальної, природоморфної, артефактної метафор та метафори руху.

Дослідження *антропоморфної метафори* в іспаномовних економічних текстах преси у період фінансово-економічної кризи 2012 року виявили, що найпоширенішими є метафоричні моделі, пов'язані із людиною як фізичним та соціальним об'єктом та її здоров'ям. Метафоричне перенесення ЕКОНОМІЧНЕ ПОНЯТТЯ — ЛЮДИНА ґрунтується на їх схожості за зовнішніми ознаками до людини, її розумової та соціальної діяльності. Серед корпусу прикладів присутні метафоричні моделі: РИНОК, БАНК, КРИЗА — ЛЮДИНА зо всіма притаманними їй фізіологічними та психічними особливостями, яка живе у суспільстві та виконує певні соціальні дії. У метафоричній моделі БАНК — ЛЮДИНА лексема *banco* вживається із прикметниками, які оцінюють психічний стан людини (агресивність): *Estábamos preparados para competir con los bancos grandes, con las cajas nacionalizadas, que siempre son muy agresivas*; або дають оцінку його діям: *La banca no es la culpable de todo lo que está pasando en España*. Банки виконують певні соціальні дії, властиві людині, зокрема, отримують допомогу: *Bruselas abre ahora la puerta a que la banca reciba ayuda directa del fondo*; здатні до інтриг: *los tejemanejes de la banca con las hipotecas subprime provocaron la crisis financiera*. У метафоричній моделі РИНОК- ЛЮДИНА, ринок як людина має слух: *El mercado quiere empezar a oír propuestas concretas*; може почувати себе комфортно: *el mercado estaría más cómodo financiando a un «estado racional»*; він має бажання: *Los mercados quieren transparencia, pero con un orden*; ставить свої вимоги: *lo que los mercados exigen hoy más que nunca es claridad política*. Часом ринок здатний здійснювати досить рішучі та агресивні дії. Наприклад, прикувати до ганебного стовпа Іспанію: *los mercados ponen en la «picota» a España*; чи намагатися поховати Францію: *para que los mercados no tumben a Francia*.

У метафоричній моделі КРИЗА — ЛЮДИНА концепт кризи наділений здатністю людини виконувати певні соціальні дії, які мають негативне забарвлення. Так, криза наносить удари: *La crisis golpea especialmente a Alemania*; руйнує ри-

нкові схеми: *La crisis de la deuda ha volcado los esquemas del mercado*; «вдягається у не властиве їй вбрання» політичної кризи: *todas las grandes crisis económicas acaban travestidas en crisis políticas*.

Окрім фізіологічної та психологічної схожості із людиною поняттєва сфера ЛЮДИНА охоплює також морбальні метафори, пов'язані із хворобами та лікуванням людини. Для такого метафоричного перенесення характерні метафоричні моделі: ЕКОНОМІКА — ХВОРИЙ ОРГАНІЗМ; КРИЗА, ІНФЛЯЦІЯ, БЕЗРОБІТТЯ — ХВОРОБИ. Відповідно до сфер експансії цих метафор використовується лексика, яка означає хвороби економіки, їх симптоми та шляхи лікування. За допомогою цих метафор людям навіюється думка, що світова економіка хворіє і для її одужання потрібні термінові заходи: медикаментозне лікування чи навіть оперативне втручання. Для метафоричної моделі ЕКОНОМІКА — ХВОРИЙ ОРГАНІЗМ характерними є слоти «стан хворого», «симптоми хвороби», «стадії хвороби», «методи лікування», «ліки», «медичні інструменти». Економіка хворіє — такою є головна думка, яка пронизує усі іспаномовні тексти інтернету, присвячені питанням економіки: *lo que necesitamos para arreglar nuestra economía enferma es alguien que haya triunfado en los negocios*. Страшною хворобою, яка загрожує економіці є фінансово-економічна криза — інфекційна хвороба вірусного походження, надзвичайно заразна, яка має характер епідемії: *Fitch alerta del riesgo de contagio de la crisis al este de Europa por la banca; una crisis vírica, que ha sido financiera y económica, social y fiscal*. Симптомами цього захворювання є дефляція як довготривала «атонія», «послаблення» попиту на внутрішньому ринку: *la deflación es síntoma de una persistente atonía del consumo*; «debilitamiento de la demanda interna»; «інтоксикація» активів на ринку нерухомості: *los activos 'tóxicos' inmobiliarios de los balances de la banca europea*.

Хвороба економіки потребує «лікування»: *sanear el sistema financiero español*. Лікування фінансової системи Іспанії відбувається шляхом рекапіталізації банків, що потребує призначення «ін'єкцій», тобто грошових вливань: *pedir la inyección de dinero europeo; esto supondría la inyección de todos los recursos que necesitaran los bancos españoles*. Іноді методи лікування є досить болючими: *medidas «dolorosas»*, але вони прискорюють «одужання пацієнта»: *esas y otras deficiencias sistémicas sólo pueden subsanarse mediante «una drástica reforma de los sistemas monetario y financiero internacionales*. Якщо медикаментозне лікування не допомагає, необхідне оперативне втручання: *la contabilidad nacional obliga a imputar al sistema público las cuentas del desempleo*. Вживання лексики концептуальної сфери ЗДОРОВ'Я у публіцистичних текстах, розрахованих не лише на фахівців, але й на читача, який не має спеціальної економічної освіти, сприяє доступному донесенню до адресата інформації про економічні проблеми суспільства та шляхи їх вирішення.

Серед метафоричних моделей *соціальної метафори*, яка пов'язана із діяльністю людини у суспільстві, економічним текстам іспаномовної преси інтернету властиве широке використання сфери-джерела ВІЙНА. У час глобальної економічної кризи, яка серйозно зачіпила Іспанію, концептуальна сфера-джерело ВІЙНА використовується для створення найбільшої кількості метафоричних моделей, базовою з яких є СУЧАСНА ЕКОНОМІЧНА СИТУАЦІЯ — ВІЙНА, у якій

ГРОШІ, БАНК, РИНОК, ЕКОНОМІКА — УЧАСНИКИ БОЙОВИХ ДІЙ; КРИЗА, ІНФЛЯЦІЯ, БЕЗРОБІТТЯ — ВОРОГИ. У світовій економіці існують явища, проти яких потрібно вести бойові дії: *combatir la crisis; combatir el desempleo es crear puestos de trabajo*. протистояти: *hacer frente a avalancha de ventas de los inversores; afrontar la crisis*. Під час бойових дій учасники повинні вести наступ: *En plena ofensiva de los mercados*; хоча трапляється, що вони вимушені відступити: *En las divisas, el euro, que ha estado cediendo posiciones frente al dólar; esa retirada de activos internacionales*. Ворог не дає передихнути: *La crisis que azota la zona euro no da tregua*. Описуються конкретні дії учасників під час бойових дій. Так, іспанський банк Банкія знаходиться у «бойовій готовності із зарядженою зброєю»: *desde Bankia el mensaje es similar, aunque con la escopeta cargada*; свою «рушницю» дістав також Центральний Європейський Банк: *Un día más, el BCE ha sacado el «bazooka» de la compra de bonos*. Під час війни на полі бою відбуваються певні маневри: *Los campos de batalla se centrarán en .. reformas estructurales, control de las cuentas públicas y reestructuración del sector financiero*. Загальна соціально-економічна ситуація, яка склалася у Європі під час економічної кризи, порівнюється із холодною війною: *Estalla la Euroguerra Fría*.

Особливістю метафоризації іспаномовних економічних текстів є велика кількість *природоморфних метафор*, пов'язаних із погодними умовами та природними стихіями, що вживаються для образного висвітлення фінансово-економічної кризи, яку так само важко подолати, як і природні катаклізми. Застосування цих метафор має також і прагматичну мету. За допомогою метафори відволікається увага суспільства від справжніх винуватців виникнення кризи та створюється враження, що це явище виникло в результаті неконтрольованих процесів, які відбуваються у світовій економіці. Звертаючись до теми економічної кризи, адресанти економічного дискурсу іспаномовної преси стверджують, що в економіці «вирує буревій», вживаючи дієслова *azota, sacude* із лексемою *crisis* замість лексеми *tormenta*: *La conclusión podría ser que todo depende del tiempo que dure la tormenta; la crisis de la deuda y financiera que sacude al Viejo Continente; La crisis que azota la zona euro*; як і буревій, криза має певні стадії: початок, кульмінація, стихання: *'estamos en medio de la tormenta'; en plena tormenta financiera; una vez que se aclare la tormenta*. В іншому слоті криза представлена як посуха — стихійне лихо, від якої потерпає фінансово-кредитна система: *los mercados de financiación, secos desde mayo; el crédito se secó*. Фінансово-економічна криза порівнюється із землетрусом у слоті КРИЗА — ЗЕМЛЕТРУС, де грошова одиниця Євросоюзу може перетворитися на «епіцентр» кризи: *el euro podría convertirse en el epicentro de otra crisis financiera mundial*. Криза, як небезпечне явище, порівнюється також із турбулентністю, неприємним явищем, що виникає під час подорожі літаком і викликає неспокій та хвилювання людини. Зазначений слот КРИЗА — ТУРБУЛЕНТНІСТЬ представлений наступними прикладами: *mundo occidental, que soporta una difícil situación económica, atravesando un periodo turbulento*. Попри те, що зазначені метафори не зовсім узгоджуються між собою (криза — буревій, посуха, землетрус та повінь водночас), головне, що це — природня катастрофа, і тому вона починається сама по собі. Ніхто не може понести відповідальність за неї, бути покараним. Є лише постраждалі. Об'єкти економіки (держави, уряди, банки, підприємства) постають в образі постраждалих разом з

усіма і викликають жаль у населення, хоча насправді вони потерпають від своїх власних дій. Таким чином, банкіри, керівники держав та підприємств уникають відповідальності за свої дії, прикриваючись метафорою.

Артефактна метафора. Як зазначає Чудінов, «людина реалізує себе у створених нею речах — артефактах. Створюючи речі, людина намагається удосконалити світ, зробити його таким, щоб він якомога більше відповідав її власним потребам» [6]. Серед концептуальних сфер, які відображають результати фізичної та розумової праці людини, найпоширенішою в економічному дискурсі іспаномовної преси є сфера МЕХАНІЗМ. Метафорична модель ЕКОНОМІКА — МЕХАНІЗМ представлена слотами ЕКОНОМІКА — МАШИНА, велетенський механізм, у якому сектор нерухомості та будівельна промисловість є «двигунами»: *los sectores de la construcción e inmobiliario serán los motores de la economía*. Щоб завести механізм, йому необхідно надати імпульс: *La desregulación financiera, impulsada por una creencia ideológica*. Деталлю цього механізму є грошова одиниця, яка «вийшла з ладу» та «потребує негайного ремонту» для безпечного функціонування економіки: *el euro seguirá en peligro mientras los fallos en su estructura no se subsanen*.

Метафорична експансія відбувається також на сферу-джерело ІНСТРУМЕНТИ. Особливо поширеним є порівняння кредитів із потоком води, який ллється із «кредитного крану»: *En España, del grifo crediticio sale un chorro de agua cada vez más fino*. Поодинокими є випадки використання метафори БУДИНОК для утворення метафоричної моделі ЕКОНОМІКА — БУДИНОК. Вона представлена фреймом РУЙНУВАННЯ БУДИНКУ, оскільки криза як природний катаклізм супроводжується руйнуванням та жертвами. Однією із «постраждалих» є будівельна промисловість: *la construcción, no ha aguantado los envites de la crisis financiera*. «*Los cimientos eran débiles y cuando ha venido la riada se han disuelto*».

Орієнтаційна метафора РУХ спирається на опозицію «верх-низ», «більше-менше»: *más ascensos en la prima de riesgo y caídas en las Bolsas*. Тут використовуються такі ознаки руху як пришвидшення: *La prima de riesgo se ha acelerado hoy, el mercado de deuda continúa con su vertiginoso curso*; або зменшення швидкості: *los países más duramente golpeados por la desaceleración del crecimiento global*. Деякі орієнтаційні метафори перекликаються із артефактною метафорою ТРАНСПОРТНІ ЗАСОБИ, зокрема, слот «авіація», з поняттєвої сфери якого запозичені лексеми руху літаків у повітрі. Так, економіка може «входити у штопор»: *La economía europea entra en barrena*; або «здійснювати різку посадку»: *La economía china no sufrirá un aterrizaje brusco*. Ці метафоричні порівняння мають яскраво виражену негативну конотацію.

Висновки та подальші перспективи досліджень. Метафоричні образи в економічному дискурсі преси сприяють спрощенню розуміння абстрактних економічних понять та явищ за допомогою конкретних концептів, що належать до базових поняттєвих сфер. Окрім доступного розуміння ситуації використання зазначених метафор має прагматичну мету — вплив на формування суспільної думки про сучасну економічну ситуацію в країні та на світовій арені. Особливістю іспаномовного дискурсу преси з економічної тематики в період економічної кризи є метафорична експансія у концептуальні сфери ВІЙНА, ХВОРОБИ, ПРИРОДНІ КАТАСТРОФИ, ЛЮДИНА, МЕХАНІЗМ, РУХ, які найяскравіше відтворюють та-

кі поняття як ЕКОНОМІКА, РИНОК, ГРОШІ, БАНК та негативні явища КРИЗА, БЕЗРОБІТТЯ, ІНФЛЯЦІЯ, властиві світовій економіці під час економічної кризи.

Подальші перспективи дослідження вбачаємо у комплексному вивченні економічних метафор як в науковому, так і в масмедійному економічному дискурсі, їх порівняльному аналізі. Більш детального аналізу потребують окремі різновиди метафор в економічних текстах іспаномовних видань. Перспективним також є порівняльний аналіз економічної метафори на прикладі іспанської та української мов.

Література

1. Е.Ю. Махницкая. О современном экономическом дискурсе / Елена Юрьевна Махницкая // Речевая деятельность. Текст: сб. науч. тр. — Таганрог, 2002. — С. 158—161.
2. Лакофф Дж. Метафоры, которыми мы живем / Джорж Лакофф, Марк Джонсон. — М. : Эдиториал УРСС, 2004. — 256 с.
3. Чудинов А. П. Финансовая метафора в современной политической речи / [Электронный ресурс] / Анатолий Прокопьевич Чудинов // Известия Уральского гос. пед. ун-та. — Лингвистика. — Екатеринбург : Уральск. гос. пед. ун-т, 2001. — Вып. 7. — Режим доступа : <http://www.philology.ru/linguistics2/chudinov-01.htm>
4. Henderson, W. Metaphor in Economics // *Economics*. — vol. 18, n.4. — 1982. — P. 147—153.
5. M.Gillaranz Lapeña. La traducción de la metáfora en el lenguaje de la economía. Correspondencia en lenguas afines italiano-español [Электронный ресурс] / Mar Gillaranz Lapeña — Режим доступа: http://cvc.cervantes.es/lengua/esletra/pdf/04/044_gillaranz.pdf
6. А.П. Чудинов. Там само.

Джерела ілюстративного матеріалу

7. Economía Nacional e Internacional en EL PAÍS [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://economia.elpais.com/>
8. El Mundo [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.elmundo.es/elmundo/economia.html>
9. ABC [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://abc-economia.com/>

Статтю подано до редакції 11.10.2012 р.

УДК 81'42

Т.В. Давиденко, викладач кафедри іноземних мов факультету менеджменту та міжнародної економіки Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

МОВА РЕКЛАМИ. ТЕКСТОВІ ЗАСОБИ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ

АНОТАЦІЯ. Стаття присвячена дослідженню різноманітних лінгвістичних та стилістичних засобів інтенсифікації рекламних текстів на матеріалах англomовних телевізійних, газетних та журнальних джерел. У статті наведено низку фактичного матеріалу, на якому було побудоване дослідження.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: реклама, текст, інформація, цільова аудиторія, адресат, реципієнт, рекламне повідомлення, дискурс, імперативні речення.